

บทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

Stakeholder Roles and Influencing Factors in Participatory Budgeting: A Case Study of Ratchathewi District, Bangkok

ศรัญญา จุฬุพงศ์¹ ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง² และสิริกร กาญจนสุนทร³

วันรับ: 4 กรกฎาคม 2568 วันแก้ไข: 13 กรกฎาคม 2568 ยอมรับ: 23 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี กรุงเทพมหานครและ (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าว โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สำนักงานเขต ผู้นำชุมชนและผู้แทนภาคประชาชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ มีความสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการ โดยเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตทำหน้าที่กำหนดกรอบนโยบายและอำนวยความสะดวกด้านงบประมาณ ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการสื่อสารประสานงาน และขับเคลื่อนกระบวนการในระดับพื้นที่ ส่วนเครือข่ายภาคประชาชนทำหน้าที่สนับสนุนชุมชนที่ขาดศักยภาพ และติดตามตรวจสอบความโปร่งใส ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย ซึ่งแสดงถึงข้อจำกัดของระเบียบราชการที่ยังคงมีลักษณะรวมศูนย์ (2) ปัจจัยด้านประชาชน เช่น ระดับความรู้ ทักษะคิด และแรงจูงใจในการเข้าร่วม (3) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน เช่น ความสามารถในการประสานงาน การสื่อสาร และการนำเสนอข้อเสนอกับชุมชน และ (4) ปัจจัยด้านกระบวนการและกลไก เช่น ความต่อเนื่องของเวทีประชาคม ความหลากหลายของช่องทางมีส่วนร่วม และการสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน ข้อค้นพบสำคัญพบว่า การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพเมื่อได้รับการสนับสนุนจากโครงสร้างรัฐ มีการพัฒนาศักยภาพประชาชน และมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะพื้นที่เมืองอย่างเขตราชเทวีที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงควรมีการปรับปรุงระเบียบให้สอดคล้องกับการตัดสินใจในระดับพื้นที่ พร้อมส่งเสริมกลไกการเรียนรู้และเสริมพลังให้กับชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

คำสำคัญ: งบประมาณแบบมีส่วนร่วม, การบริหารภาครัฐแนวใหม่, การกระจายอำนาจ, ชุมชนเข้มแข็ง, เขตราชเทวี

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² อาจารย์, สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ รองศาสตราจารย์, สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

This study aimed to (1) examine the roles of key stakeholders in implementing participatory budgeting under the Self-Reliant Community Strengthening Project based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Ratchathewi District, Bangkok, and (2) analyze the factors influencing the participatory budgeting process within the project. A qualitative research methodology was employed, using in-depth interviews with 12 key informants, including district officers, community leaders, and representatives from civil society. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that each stakeholder group played a distinct but complementary role in driving the participatory budgeting process. District officers were responsible for setting policy frameworks and facilitating budget allocation, while community leaders serve as communicators, coordinators, and local mobilizers. Civil society networks played a supportive role in enhancing the capacities of marginalized communities and monitoring transparency. Four key factors were identified as influencing the process: (1) structural and policy-related factors, including centralized administrative regulations; (2) citizen-related factors such as levels of knowledge, attitudes, and motivation to participate; (3) leadership factors reflecting the ability of community leaders to coordinate, communicate, and represent community needs; and (4) procedural and participatory mechanisms, including the continuity of deliberative forums, diversity of engagement channels, and the effectiveness of communication between state and citizens. A critical finding was that effective participatory budgeting requires institutional support, enhanced citizen capacity, and strong grassroots leadership—particularly in urban settings like Ratchathewi, where governance must navigate complexity and rapid change. The study recommended regulatory reforms to support local-level decision-making, alongside the promotion of civic learning and community empowerment, in order to achieve inclusive and sustainable local development.

Keywords: Participatory Budgeting, New Public Management, Decentralization, Community Empowerment, Ratchathewi District

1. บทนำ

ในบริบทของการบริหารและพัฒนาสังคมร่วมสมัย แนวโน้มการขับเคลื่อนภาครัฐไม่ได้หยุดอยู่เพียง การบริหารแบบรวมศูนย์หรือการสั่งการจากบนลงล่าง หากแต่ได้เปลี่ยนผ่านไปสู่แนวคิดที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในฐานะ “หุ้นส่วน” ของรัฐ โดยเฉพาะภายใต้แนวคิด การบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ความคุ้มค่า และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างเป็นระบบ (Hood, 1991; Osborne & Gaebler, 1992) ในแนวทางดังกล่าว รัฐไม่เพียงทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากร แต่ต้องเปิดให้สังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นด้วย

งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) คือ หนึ่งในกลไกสำคัญที่สะท้อนทิศทางใหม่ของการบริหารภาครัฐที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการงบประมาณ ตั้งแต่การสะท้อนความต้องการของพื้นที่ การร่วมคิดโครงการ การจัดลำดับความสำคัญ ไปจนถึงการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณสาธารณะ แนวคิดนี้ไม่เพียงช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและการตรวจสอบภาครัฐ แต่ยังสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ เสริมสร้างพลังของพลเมืองและลดช่องว่างระหว่างรัฐกับชุมชน (Wampler, 2007; Shah, 2007)

จากการศึกษาของวัลย์พร ชินศรี (2561) พบว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในบริบทของการปกครองท้องถิ่นไทยสามารถส่งเสริมความโปร่งใสและความเชื่อมั่นระหว่างรัฐกับประชาชนได้จริง แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดสำคัญด้านกฎหมาย ความเข้าใจของประชาชน และศักยภาพของหน่วยงานท้องถิ่น ขณะที่ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2556) ได้ชี้ให้เห็นผ่านบทเรียนจากต่างประเทศว่าแม้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมจะมีศักยภาพในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น แต่การนำมาใช้ในประเทศไทยยังต้องเผชิญความท้าทายทั้งด้านโครงสร้างทางการเมืองและความพร้อมของประชาชน ส่วนงานของวาริน ชัยเชาวรัตน์ (2563) ที่ศึกษาในระดับเทศบาลพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความรู้ ทักษะและโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในชุมชนที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและเวลา รวมถึงข้อจำกัดด้านกลไกกฎหมายและทรัพยากรของท้องถิ่นในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เพื่อให้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างมีพลัง จึงจำเป็นต้องอาศัยบทบาทที่ชัดเจนจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเขต ซึ่งทำหน้าที่ประสานงาน อำนวยความสะดวก และจัดสรรทรัพยากรเข้าสู่พื้นที่ ขณะที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้แทนในการรวบรวมข้อมูล ปัญหาและสื่อสารกับภาครัฐอย่างเป็นระบบ (ศุภวัชร มาศะวนิช, 2558) ส่วนเครือข่ายภาคประชาชน เช่น องค์กรชุมชน กลุ่มอาสาสมัคร หรือสภาองค์กรชุมชน มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้าใจ ร่วมกำหนดทิศทางและทำงานร่วมกับรัฐในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาจากฐานรากของชุมชน (ปรีดา พูลสุข, 2560) การทำความเข้าใจบทบาทเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นจริงในระดับพื้นที่ (Wampler, 2007)

นอกจากบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องแล้ว การที่งบประมาณแบบมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่หลากหลาย โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่

ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย ซึ่งหมายถึงกรอบกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงแนวทางและความชัดเจนในเชิงนโยบายของรัฐที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ปัจจัยด้านประชาชน ซึ่งรวมถึงระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และแรงจูงใจในการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการงบประมาณ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ซึ่งสะท้อนผ่านความสามารถในการรวบรวมความคิดเห็น การเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับภาครัฐ และการรักษาความเป็นอิสระในการตัดสินใจของชุมชน และปัจจัยด้านกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วม เช่น เวทีประชาคม การสื่อสารสองทาง การเข้าถึงข้อมูล และกลไกติดตามตรวจสอบที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเชื่อมโยงระหว่างข้อมูล ทรัพยากร และการตัดสินใจอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (Gaventa, 2005; Michels, 2011)

เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่นำโครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกลไกเชิงพื้นที่ในการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเสนอปัญหา ความต้องการ และร่วมเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยโครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นนโยบายของกรุงเทพมหานครที่มุ่งพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรัฐให้การสนับสนุนและภาคเอกชนร่วมช่วยเหลือ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2566 ในรูปแบบโครงการต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบของกรุงเทพมหานครกว่า 2,009 แห่ง เสนอโครงการตามความต้องการ โดยชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนชุมชนละ 200,000 บาท เพื่อดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการในระดับฐานราก ทั้งนี้ ความหลากหลายของพื้นที่เขตราชเทวี ทั้งในเชิงประชากร เศรษฐกิจและสภาพทางสังคม (สำนักพัฒนาสังคม, 2566) ทำให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ตัวอย่างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการดำเนินงานของรัฐกับภาคประชาชนในบริบทสังคมเมือง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

ด้วยเหตุนี้ บทความวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษาบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี โดยใช้กรอบแนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และการบริหารภาครัฐแนวใหม่เป็นฐานในการวิเคราะห์ เพื่อเสนอมุมมองที่สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนานโยบายสาธารณะให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในระดับพื้นที่สังคมเมืองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 ประเภทของงานวิจัย

บทความฉบับนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาเฉพาะในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตเมืองชั้นในที่มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมและกายภาพที่หลากหลาย ประกอบด้วยชุมชนดั้งเดิม ชุมชนแออัด ชุมชนอาคารสูงและย่านธุรกิจ โดยเลือกกรณีศึกษาจากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนความซับซ้อนของการพัฒนาชุมชนในบริบทเมือง

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่เขตราชเทวี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด และตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 12 คน โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 1) เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน เป็นบุคลากรที่มีบทบาทโดยตรงในการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตราชเทวี และการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชนของสำนักงานเขต
- 2) ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน จำนวน 3 คน เป็นผู้แทนองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม
- 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน เป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ นำเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการผ่านแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guideline) ที่ออกแบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปรับให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและลึกซึ้ง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้การบันทึกเสียง การจดบันทึกภาคสนาม และการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ งานวิจัย หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานราชการและบทความวิชาการ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสนับสนุนการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีควบคู่กับข้อมูลภาคสนาม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในเขตราชเทวี โดยแบ่งออกเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการเก็บรวบรวมโดยตรงจากแหล่งข้อมูล ผ่านวิธีการสัมภาษณ์เชิง

ลึก (In-depth Interview) ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมุมมอง ทศนคติ และประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องและข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสาร งานวิจัยหรือแหล่งข้อมูลที่มีการเผยแพร่แล้ว โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งช่วยให้เข้าใจ กรอบนโยบาย แนวคิด ทฤษฎี ระเบียบโครงการ เอกสารแผนงานและรายงานผลการดำเนินงานของชุมชนที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทยและสำนักงบประมาณ แผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี แผนปฏิบัติราชการประจำปีของเขตราชเทวี เอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำโครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายงานประชุมและสรุปกิจกรรมจากสำนักงานเขตราชเทวี รวมถึงเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดจะถูกวิเคราะห์โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเริ่มจากการจำแนกประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วจัดกลุ่มตามหมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงเอกสารจะถูกใช้เพื่อสนับสนุนการตีความและเปรียบเทียบเชิงแนวคิด โดยการวิเคราะห์จะครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการ รูปแบบ บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม โดยเน้นการตีความตามบริบทของพื้นที่เขตราชเทวี และพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM), การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น, แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สอดคล้องกับเป้าหมายการบริหารและพัฒนาสังคมจากฐานราก

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 แนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting)

แนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในขั้นตอนการจัดทำงบประมาณของภาครัฐ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน การเสนอแนะแนวทางแก้ไข ไปจนถึงการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการต่าง ๆ (Wampler, 2007) กระบวนการดังกล่าวมีรากฐานมาจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่เชื่อว่าการบริหารจัดการภาครัฐจะมีความโปร่งใสและตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น หากประชาชนได้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรสาธารณะ

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกที่เมืองพอร์ต ออแลนเดอร์ ประเทศบราซิล ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 และขยายแนวคิดไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในยุโรป อเมริกาเหนือ เอเชียและแอฟริกา ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการจัดเวทีปรึกษาหารือ การประชาพิจารณ์ การใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศเพื่อเปิดรับความคิดเห็น ตลอดจนการลงคะแนนเสียงจากประชาชนโดยตรง (Cabannes, 2004) จุดมุ่งหมายหลักของแนวคิดนี้คือการส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับรากฐาน

องค์ประกอบสำคัญของงบประมาณแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ 2) การสร้างกลไกการตัดสินใจที่มีความโปร่งใส 3) การให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ประชาชนในการตัดสินใจ และ 4) การมีระบบติดตามประเมินผลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ (Shah, 2007) ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวมีจุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคม การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรงบประมาณ และการลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน

4.2 แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ เกิดขึ้นจากความพยายามปฏิรูประบบราชการดั้งเดิมที่ถูกวิพากษ์ว่าไม่ตอบสนองและไร้ประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในประเทศตะวันตกช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ การแข่งขัน และการบริการที่มีคุณภาพ โดยนำกลไกตลาดและหลักการบริหารภาคเอกชนมาปรับใช้กับภาครัฐ (Hood, 1991)

Osborne และ Gaebler (1992) ได้เสนอแนวคิด “ภาครัฐที่ขับเคลื่อนด้วยพลเมือง (Reinventing Government)” ที่เน้นให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย ส่งผลให้แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ กลายเป็นกรอบแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางของงบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างกลไกความรับผิดชอบต่อประชาชน การกระจายอำนาจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในประเทศไทย แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ถูกนำมาปรับใช้ผ่านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานรัฐ การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ เช่น การจัดเวทีประชาคม และงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่

4.3 แนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization)

การกระจายอำนาจ เป็นแนวคิดที่เน้นการมอบอำนาจ หน้าที่ ทรัพยากร และการตัดสินใจจากรัฐส่วนกลางไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานในระดับล่าง เพื่อให้การบริหารงานภาครัฐมีความคล่องตัว และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Rondinelli, 1981)

การกระจายอำนาจสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ ได้แก่

4.3.1 การกระจายอำนาจทางการเมือง (Political Decentralization)

4.3.2 การกระจายอำนาจทางการบริหาร (Administrative Decentralization)

4.3.3 การกระจายอำนาจทางการคลัง (Fiscal Decentralization)

ในประเทศไทย การกระจายอำนาจได้รับการส่งเสริมอย่างชัดเจนภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เช่น องค์การบริหารส่วน

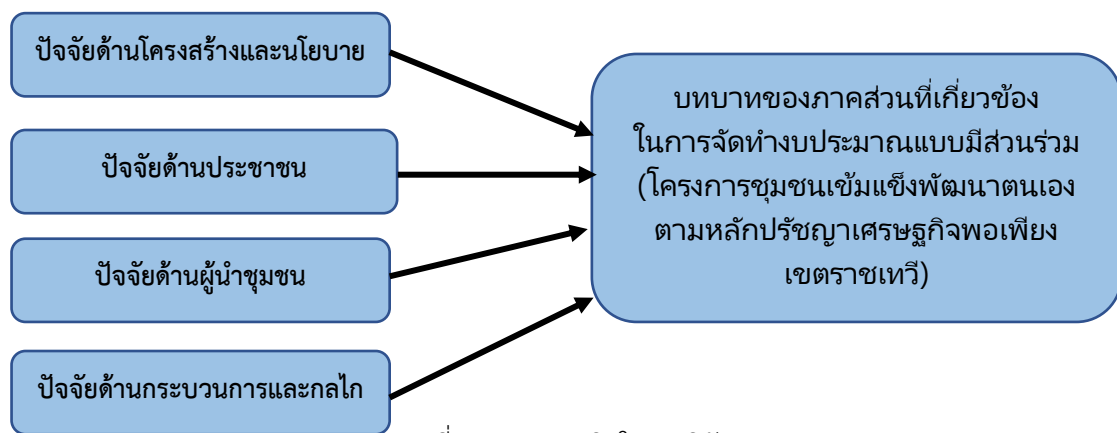

ตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา เพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและการใช้จ่ายงบประมาณในพื้นที่ของตนเอง

อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจในเชิงปฏิบัติยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านอำนาจตัดสินใจ โครงสร้างราชการ และข้อบัญญัติกฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อระดับของการมีส่วนร่วมในกระบวนการงบประมาณของประชาชน

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

องค์ประกอบของงบประมาณแบบมีส่วนร่วม

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

6. ผลการวิจัย

6.1 บทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

6.1.1 บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ (สำนักงานเขตราชเทวี)

เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตราชเทวีมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบการดำเนินงานของโครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรวมถึงการสนับสนุนในด้านวิชาการและงบประมาณ บทบาทหลักของเจ้าหน้าที่รัฐจำแนกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ การกำหนดนโยบายและกรอบงบประมาณ โดยชี้แจงขอบเขต แนวทางและหลักเกณฑ์ของการใช้งบประมาณประจำปีให้แก่ผู้นำชุมชน การสนับสนุนเชิงวิชาการในฐานะที่เลี้ยง ที่ให้คำปรึกษาด้านเทคนิค เช่น การเขียนโครงการ การตั้งงบประมาณให้สอดคล้องกับระเบียบราชการ และการคัดเลือกโครงการที่เหมาะสมเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการฯ และการตรวจสอบติดตามผล โดยต้องตรวจสอบความพร้อมของโครงการก่อนอนุมัติและประเมินผลหลังดำเนินงานเสร็จสิ้น

“...บางที่ชุมชนก็เสนอมาหลากหลายโครงการ แต่เราต้องดูก่อนว่างบประมาณสามารถดำเนินการได้หรือไม่ ระเบียบ และข้อกำหนดต่าง ๆ มีขอบเขตการอนุญาตให้สามารถทำได้แค่ไหน...บางชุมชนยังมีความไม่เข้าใจ เช่นกรณีการเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่บุกรุก การปรับปรุง

ซ่อมแซมทางกายภาพภายในชุมชน จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่ ซึ่งโดยมากในชุมชนพื้นที่เขตรักษาพันธุ์จะเป็นที่ดินบุกรุกของการรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่และมักไม่ได้รับการตอบรับการอนุญาตเข้าใช้พื้นที่จากการรถไฟฯ ทำให้การใช้งบประมาณมีข้อจำกัดไม่เข้าใจ เราจึงจำเป็นต้องอธิบายให้ประชาชนเข้าใจ ซึ่งโดยปกติเข้าใจ แต่จะไม่ค่อยยอมรับ...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตรักษาพันธุ์ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

อย่างไรก็ตาม จากมุมมองของภาคประชาชนและผู้นำชุมชน บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐมักเน้นการควบคุมมากกว่าการส่งเสริม ซึ่งอาจเนื่องมาจากกรอบระเบียบราชการที่เคร่งครัด ทำให้บทบาทดังกล่าวมีขอบเขตจำกัดและไม่ยืดหยุ่นตามบริบทของแต่ละชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...เราเคยเสนอขอการไปอบรมสัมมนา เพื่อเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว โดยชุมชนเรามองว่ามีความจำเป็นมาก ๆ แต่คณะกรรมการฯ เขาบอกว่ามันอยู่นอกแผนพัฒนาชุมชนไม่เป็นไปตามนโยบายของภาครัฐ มันทำไม่ได้ ก็เลยไม่ได้รับงบประมาณในปีนั้นไป...” (ผู้นำชุมชน 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

6.1.2 บทบาทของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสื่อสาร ชักชวน รวบรวมความต้องการ และเป็นผู้นำเสนอแนวคิดโครงการเข้าสู่กระบวนการงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทตัวกลาง และผู้อำนวยการความสะดวกในขั้นตอนเริ่มต้นของกระบวนการ ผู้นำจะนำเสนอข้อมูลข่าวสารจากสำนักงานเขตไปยังสมาชิกชุมชน พร้อมทั้งจัดเวทีหรือการประชุมย่อยเพื่อรวบรวมปัญหา และแนวคิดจากประชาชน นอกจากการรวบรวมข้อมูล ผู้นำชุมชนยังทำหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่เขตโดยตรงเพื่อให้โครงการสามารถเข้าสู่ระบบการพิจารณาได้ และในช่วงดำเนินการโครงการ ผู้นำชุมชนจะกำกับดูแลการดำเนินโครงการตามแผน ทำรายงาน และเป็นคนกลางในการเจรจาแก้ไขปัญหากับภาครัฐ อย่างไรก็ตามภาระของผู้นำชุมชนไม่ได้มีเพียงการประสานงาน แต่ยังรวมถึงการรับแรงกดดันจากสมาชิกชุมชนที่อาจคาดหวังโครงการที่ตอบสนองเฉพาะกลุ่ม ซึ่งบางครั้งต้องใช้ทักษะการประนีประนอมเพื่อสร้างฉันทามติ โดยรวมแล้วบทบาทของผู้นำชุมชนเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เกิดขึ้นได้จริง แม้จะอยู่ภายใต้ข้อจำกัด แต่ผู้นำเหล่านี้ถือเป็นจุดศูนย์กลางในการแปลความต้องการของชุมชนออกมาเป็นรูปธรรม ที่สามารถเข้าสู่ระบบและดำเนินการได้จริงในระดับพื้นที่ ตามที่ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า

“...บางทีชาวบ้านก็ได้แค่พูดเสนอความเห็นเฉย ๆ ไม่รู้จะเขียนโครงการกันอย่างไร เราในฐานะผู้นำชุมชนต้องแปลงให้เป็นภาษาทางการ แล้วก็จัดทำเป็นเอกสารให้ถูกต้อง การเขียนหลักการและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของโครงการต่าง ๆ คณะกรรมการเขาจะได้อนุมัติให้ได้...” (ผู้นำชุมชน 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

6.1.3 บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชน

เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่เขตราชเทวีทำหน้าที่เป็นทั้งเวทีกลางและกลไกเสริมที่เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่ละชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อสะท้อนภาพรวมของความต้องการในระดับเขตและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่ครอบคลุม เครือข่าย มีความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านข้อมูล หรือศักยภาพในการเขียนโครงการ ทำให้เครือข่ายเปรียบเสมือนครูแนะแนวที่ช่วยให้ชุมชนอ่อนแอสามารถเข้าถึงกระบวนการงบประมาณได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ เครือข่ายยังมีบทบาทในการผลักดันเชิงนโยบายในระดับสำนักงานเขต เช่น การจัดเวทีรวมหลายชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานงานร่วมกัน รวมถึงการจัดทำโครงการร่วมกันระหว่างชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในบางกรณี เครือข่ายยังทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าระวังต่อกระบวนการใช้งบประมาณด้วยการติดตามและแจ้งเตือนหากพบว่าโครงการไม่เป็นไปตามแผนหรืองบประมาณถูกใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ จึงถือเป็นกลไกเสริมสร้างความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนยังต้องเผชิญกับข้อจำกัด เช่น ความไม่เป็นทางการของสถานะ ทำให้ข้อเสนออาจไม่ได้รับการรับฟังในระดับนโยบาย รวมถึงปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการทำงานหากไม่มีงบประมาณสนับสนุนหรือการเปลี่ยนตัวแกนนำ โดยสรุป เครือข่ายภาคประชาชนเป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่สะท้อนเสียงรวมของประชาชนในระดับเขต สนับสนุนชุมชนที่ขาดศักยภาพ และตรวจสอบกระบวนการใช้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมให้โปร่งใสมยิ่งขึ้น โดยผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชนกล่าวว่า

“...ถ้าชุมชนไหนยังไม่เข้าใจวิธีการจัดทำโครงการ เราก็จะไปช่วย สอนเขียนโครงการ พวกหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด สอนเชิงวิชาการ ให้เขารู้ว่าเขาก็สามารถ มีสิทธิ์เข้าถึงงบประมาณเหมือนกัน ...” (ผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชน 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

ตารางที่ 1 บทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตราชเทวี

กลุ่ม	บทบาทหลัก
1. เจ้าหน้าที่รัฐ (สำนักงานเขตราชเทวี)	กำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ จัดเวทีประชาคม และประสานงานระหว่างหน่วยงาน
2. ผู้นำชุมชน	เป็นแกนกลางในการเสนอปัญหา ขับเคลื่อนโครงการ และสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน
3. เครือข่ายภาคประชาชน	เป็นตัวกลางระหว่างชุมชน ช่วยเสริมศักยภาพ เฝ้าระวังความโปร่งใส และผลักดันเชิงนโยบาย

6.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี

6.2.1 ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย

กระบวนการจัดทำงบประมาณในโครงการนี้ดำเนินการภายใต้กรอบนโยบาย และระเบียบราชการที่ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะระเบียบการเบิกจ่าย การพิจารณาโครงการ และแนวทางการใช้จ่ายที่กำหนดโดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุนี้ สำนักงานเขตราชเทวีจึงมีบทบาทหลักเพียงเป็นผู้ประสานงานกลางระหว่างชุมชนกับส่วนกลาง ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ภายใต้กรอบเงื่อนไข ที่ถูกกำหนดไว้แล้วล่วงหน้า เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตราชเทวียังเผชิญกับข้อจำกัดจากกฎระเบียบของรัฐ เช่น รายการใช้จ่ายต้องอยู่ภายใต้แนวทางที่กำหนด ไม่สามารถเบิกจ่ายในบางรายการที่ชุมชนต้องการได้ และต้องไม่เกินวงเงินที่อนุมัติ

“...งบประมาณมันถูกจัดสรรมาแล้วจากต้นน้ำ... เจ้าหน้าที่จะมีหลักเกณฑ์แนวทางจากสำนักพัฒนาสังคม กำหนดว่าเงิน 200,000 บาทใช้อย่างไรได้บ้าง ใช้อะไรไม่ได้บ้าง ซึ่งตรงนี้จะถูกจำกัดกรอบงบประมาณไว้แล้ว...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตราชเทวี 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางยังส่งผลต่อลำดับเวลา และความคล่องตัวในการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งบ่อยครั้งทำให้โครงการล่าช้าหรือไม่อาจตอบสนองความต้องการได้ทันสถานการณ์ ยิ่งไปกว่านั้น ขั้นตอนการเสนอของบประมาณจากชุมชนที่มีหลายขั้นตอนก่อนได้รับการพิจารณา อาจทำให้ชุมชนรู้สึกว่าจะไม่มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อจำกัดจากระดับนโยบาย สำนักงานเขตราชเทวีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมผ่านการจัดเวทีประชาคม การให้ข้อมูล และการทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยมีบทสัมภาษณ์ที่สนับสนุนใจความว่า

“...โครงการของชุมชนเราจะต้องเสนอให้ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ ก่อน เพื่อช่วยพิจารณาโครงการในเบื้องต้น จากนั้นฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ จะไปเข้าเสนอต่อคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระดับเขตอีกครั้งในการประชุมระดับเขต แต่บางสถานการณ์ก็ไม่มีเวลาเพียงพอ หรือมีขั้นตอนที่มาก ทำให้การดำเนินงานล่าช้า...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตราชเทวี 1, 2568)

“...พอเราจะทำอะไร สำนักงานเขตก็ช่วยนะ ช่วยประสานงาน ให้ข้อมูล เวลาจะจัดเวทีประชาคมเขาก็มาร่วมตลอด...” (ผู้นำชุมชน 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

6.2.2 ปัจจัยด้านประชาชน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงบประมาณถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่จำกัดเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำงบประมาณของรัฐ โดยเฉพาะเรื่องเงื่อนไขการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณและวิธีการเสนอความต้องการ

ขณะเดียวกัน ทักษะคิดและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่สะท้อนออกมา บางพื้นที่ที่มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมมาก่อนพบว่า มีแรงจูงใจสูงจากการคาดหวังการเปลี่ยนแปลง หรือการรวมตัวเพื่อสร้างพลังของชุมชน แต่ในบางพื้นที่ ทักษะคิดของประชาชนกลับค่อนข้างเฉยเมยหรือรู้สึกว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้จริง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มเดิมที่มีความคุ้นเคย ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า

“...ผมพูดตรง ๆ นะ บางทีผมเบื่อ เนื่องจากในปีก่อน ๆ จัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ให้ชุมชน ภาครัฐไม่คิดบ้างหรอก ว่าของที่ใช้จ่ายจะแตกหักพังไป ในปีนี้พอจะมีการจัดซื้อเพิ่มเติมเป็นของแบบเดิมที่เคยซื้อ ก็จะไม่ให้ซื้อ พอซื้อของมาก ๆ ไม่อนุมัติ แต่พอจะไปซ่อมแซม ก็บอกแต่ติดขัดงบประมาณทับซ้อนกับหน่วยงานอื่นบ้าง...” (ผู้นำชุมชน 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นในระบบราชการก็มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม โดยประชาชนบางกลุ่มแสดงความไม่ไว้วางใจเมื่อโครงการที่เสนอถูกตัดออกหรือไม่ได้รับการตอบสนอง ขณะที่บางส่วนเชื่อมั่นมากขึ้นเมื่อมีเจ้าหน้าที่ลงมาร่วมเวทีและรับฟังโดยตรง

6.2.3 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

บทบาทในการขับเคลื่อนของผู้นำชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้นำชุมชนที่มีความตื่นตัวและมีบทบาทเชิงรุก เช่น การประชาสัมพันธ์ การเชิญชวน และการเป็นผู้นำในการจัดเวที เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ตามที่ผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“...อย่างที่เป็นผู้นำชุมชน ก็จะบอกเลยว่าวันไหนมีเวทีประชาคม ให้ลูกบ้านออกไปร่วมด้วย บางคนก็เดินไปชวนถึงหน้าบ้านเลย แล้วก็ไปประกาศเสียงตามสาย...” (ผู้นำชุมชน 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

ความสามารถในการประสานงานของผู้นำกับหน่วยงานราชการและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ มีผลอย่างมากต่อการผลักดันให้โครงการที่ชุมชนเสนอเข้าสู่กระบวนการงบประมาณได้สำเร็จ ผู้นำที่มีทักษะด้านการสื่อสาร การประสานงาน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่เขต สามารถทำให้ข้อมูลของชุมชนได้รับความสนใจและได้รับการพิจารณาในเชิงนโยบายมากขึ้น นอกจากนี้การสร้างร่วมมือในชุมชนเป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติของผู้นำที่ช่วยระดมความคิดเห็นและลดความขัดแย้งในเวทีประชาคม อย่างไรก็ตาม หากผู้นำชุมชนขาดความเข้าใจในแนวทางการดำเนินโครงการ หรือขาดความกระตือรือร้นในการประสานงาน จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบได้

6.2.4 ปัจจัยด้านกระบวนการและกลไก

ช่องทางและวิธีการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดระดับการเข้าถึงของประชาชนในการร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาหรือคัดเลือกโครงการในชุมชน กลุ่มตัวอย่างหลายรายระบุว่าเวทีประชาคมเป็น

ช่องทางหลักเพียงไม่กี่ช่องทางที่ประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทได้ แต่ยังขาดความหลากหลายของช่องทางในการแสดงออก โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มที่ไม่สะดวกเข้าร่วมการประชุมในเวลาราชการ ความต่อเนื่องของกระบวนการพบว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและแรงจูงใจของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม หากกระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในแต่ละปีไม่ต่อเนื่อง หรือไม่มีการติดตามผลของโครงการที่เคยดำเนินการ จะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเพียงการจัดกิจกรรมเชิงพิธีการ สูดท้าย การสื่อสารระหว่างภาครัฐและประชาชนยังพบข้อจำกัดในด้านความเข้าใจร่วมกัน ทั้งในเรื่องข้อมูลพื้นฐานของงบประมาณ ช่องทางการสื่อสาร และการอธิบายขั้นตอนที่ชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องภาษาทางการ ที่ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่เข้าใจสาระสำคัญของโครงการ

“...ส่วนมากก็ใช้เวทีประชาคมเป็นช่องทางหลัก...แต่ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มเท่าไร คนที่ทำงานกลางวันก็มาไม่ได้ เพราะส่วนมากเวลาเขตมาเปิดเวทีประชาคม ก็จะมาตอนกลางวัน หากมา วันเสาร์หรืออาทิตย์ก็ไม่อยู่ดี เพราะต้องไปทำงาน...” (ผู้นำชุมชน1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2568)

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขตราชเทวี

ปัจจัย	องค์ประกอบย่อย
1. ด้านโครงสร้างและนโยบาย	ระเบียบของรัฐ, การจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง, การสนับสนุนจากสำนักงานเขต
2. ด้านประชาชน	ความรู้เกี่ยวกับงบประมาณ, ทักษะคิด/แรงจูงใจ, ความเชื่อมั่นต่อรัฐ
3. ด้านผู้นำชุมชน	บทบาทในการขับเคลื่อน, การประสานงาน, การสร้างความร่วมมือ
4. ด้านกระบวนการและกลไก	ช่องทางการมีส่วนร่วม, ความต่อเนื่อง, การสื่อสารภาครัฐ-ประชาชน

7. การอภิปรายผล

7.1 บทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

7.1.1 บทบาทของเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตราชเทวี

เจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะจากสำนักงานเขตราชเทวี มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้กำหนดกติกา (Rule-Setter) ในกระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม บทบาทนี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่ปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้สนับสนุนและเอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Osborne & Gaebler, 1992) การให้ข้อมูลโครงการ การจัดสรรงบประมาณและการสร้างกติกาที่ชัดเจน ล้วนเป็นอำนาจหน้าที่ของภาครัฐที่จะช่วยให้กระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมเป็นไปได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดที่สำคัญในบทบาทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบภาครัฐที่ค่อนข้างแข็งตัว ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านกายภาพและการขออนุญาตเจ้าของพื้นที่ ปัญหานี้สะท้อนถึงความขัดแย้งเชิงโครงสร้างระหว่างความยืดหยุ่นที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมกับความแข็งตัวของระบบราชการ งานวิจัยของ พรณทิพย์ ชนะคช (2561) ได้ยืนยันว่าข้อจำกัดทางกฎหมายและระเบียบมักเป็นอุปสรรคสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ดังนั้น บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องพิจารณาถึงความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่นภายใต้กรอบกฎหมาย เพื่อให้การสนับสนุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชนได้

7.1.2 บทบาทของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการเป็น ผู้ขับเคลื่อนหลักในระดับรากหญ้า ผลการศึกษาได้เน้นย้ำถึงบทบาทของผู้นำในการ ระดมพล (Mobilization) ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ประชุม การเสนอโครงการ และการติดตามผล บทบาทนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนที่เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายใน โดยมีผู้นำเป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วม (Kretzmann & McKnight, 1993) นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการประสานงาน ทั้งภายในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ลดความขัดแย้ง และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อนำเสนอความต้องการ และปัญหาของชุมชน ความสามารถในการประสานงาน นี้เป็นสิ่งจำเป็นในการเชื่อมโยงความต้องการของ ประชาชนเข้ากับกลไกและขั้นตอนของภาครัฐ (Cohen & Uphoff, 1980) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ศุภวัชร มาศะวนิช (2558) ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและมีทักษะในการ ประสานงานที่ดี จะช่วยให้การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างราบรื่นและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ การสร้างความร่วมมือภายในชุมชนผ่านบทบาทของผู้นำ ยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Putnam, 1993)

7.1.3 บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชน

เครือข่ายภาคประชาชนมีบทบาทเด่นในการเป็น ตัวกลาง (Intermediary) ในการขับเคลื่อน กระบวนการมีส่วนร่วม บทบาทนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ช่วยเป็นตัวกลางพูดคุยและประสานข้อมูลภายใน ชุมชน ซึ่งช่วยลดความเข้าใจผิดและสร้างความร่วมมือ การที่เครือข่ายเหล่านี้มักเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนด้วย ทำให้มีความเข้าใจในบริบทและความต้องการที่แท้จริง ของประชาชน ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบในการสื่อสารและสร้าง ความไว้วางใจ บทบาทของภาคประชาสังคมในฐานะตัวกลางนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังพลเมือง (Citizen Empowerment) ซึ่งภาคประชาสังคมช่วยสร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงออกและมีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจได้มากขึ้น (Gaventa, 2005) สอดคล้องกับปริดา พูลสุข (2560) ที่ได้ยืนยันว่าองค์กรภาคประชา สังคมมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะในการประสานงานระหว่าง ชุมชนกับภาครัฐ และผลักดันประเด็นปัญหาของชุมชนไปสู่การแก้ไข อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของบทบาท นี้ อยู่ที่ความสามารถของเครือข่ายในการทำความเข้าใจในระเบียบราชการที่ซับซ้อน และการรักษาสมดุล ระหว่างการเป็นตัวแทนของประชาชนกับการทำงานร่วมกับภาครัฐเพื่อหาทางออกที่ปฏิบัติได้จริง

7.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำงานงบประมาณแบบมีส่วนร่วม

7.2.1 ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบายของรัฐมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อขอบเขตและรูปแบบของการจัดทำงานงบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดทางกฎหมายและระเบียบราชการที่ค่อนข้างแข็งตัว เช่น การไม่สามารถเบิกจ่ายในบางรายการที่ชุมชนต้องการ หรือขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติที่ซับซ้อนและใช้เวลานาน บ่งชี้ถึง อุปสรรคเชิงโครงสร้าง (Structural Barriers) ที่ขัดขวางการดำเนินงานตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีสถาบัน (Institutional Theory) ที่มองว่ากฎระเบียบและโครงสร้างขององค์กรมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจ (Scott, 2014) แม้ว่าการจัดทำงานงบประมาณแบบมีส่วนร่วมจะมุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (Osborne & Gaebler, 1992) แต่หากติดข้อจำกัดทางกฎหมายที่ไม่อาจแก้ไขได้ในระดับปฏิบัติการ ย่อมส่งผลให้กระบวนการขาดประสิทธิภาพและอาจนำไปสู่ความไม่พึงพอใจของชุมชน ในส่วนของการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน บทบาทของรัฐบาลกลางในการจัดสรรทรัพยากรย่อมส่งผลต่อขีดความสามารถ ของท้องถิ่นในการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากกระบวนการจัดสรรยังคงเป็นแบบจากบนลงล่าง (Top-Down) เป็นหลัก อาจทำให้งบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับความต้องการเร่งด่วนหรือบริบทเฉพาะของชุมชนได้อย่างแท้จริง (Rondinelli et al., 1983) ขณะที่การสนับสนุนจากสำนักงานเขตราชเทวี ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกขับเคลื่อนและอำนวยความสะดวก หากการสนับสนุนไม่เพียงพอ หรือมีการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อจำกัดทางกฎหมาย อาจทำให้การดำเนินงานสะดุด และไม่สามารถสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างภาครัฐและประชาชนได้ นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางยังสะท้อนถึงการดำเนินงานที่ยังคงมีลักษณะ “จากบนลงล่าง (Top-Down)” เป็นหลัก ซึ่งอาจทำให้งบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับความต้องการเร่งด่วนหรือบริบทเฉพาะของชุมชนได้อย่างแท้จริง (Rondinelli et al., 1983) นี่แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการ กระจายอำนาจ โดยเฉพาะในมิติ การกระจายอำนาจทางการคลัง (Fiscal Decentralization) ที่ยังไม่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนจากสำนักงานเขตราชเทวี ในการจัดเวทีประชาคมและให้ข้อมูล ก็เป็นบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกขับเคลื่อนและอำนวยความสะดวกในระดับพื้นที่

7.2.2 ปัจจัยด้านประชาชน

ปัจจัยด้านประชาชนสะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างขีดความสามารถ (Capacity Building) ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดประโยชน์สูงสุด ผลการวิจัยพบว่าความรู้ความเข้าใจที่จำกัดของประชาชนเกี่ยวกับงบประมาณสาธารณะ โดยเฉพาะระเบียบการเบิกจ่ายและแนวทางการเสนอโครงการ อาจทำให้การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับผิวเผิน ไม่สามารถเสนอโครงการที่เป็นไปได้จริง และขาดประสิทธิภาพ (Cohen & Uphoff, 1980) ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นบทบาทของประชาชนในการกำหนดงบประมาณจากฐานราก (Wampler, 2007) หากปราศจากความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมย่อมไม่สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้

นอกจากนี้ ทศนคติและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับการเข้ามามีบทบาท หากประชาชนมองเห็นประโยชน์ที่ชัดเจน หรือมีความเชื่อมั่นในระบบราชการ รวมถึงความเชื่อมั่นว่าเสียงของตนจะได้รับการรับฟัง ก็จะมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมมากขึ้น (Gaventa, 2005) แต่ในทางกลับกัน หากมีการดำเนินการที่ติดขัดหรือไม่เป็นไปตามความคาดหวัง อาจส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและลดแรงจูงใจ และอาจนำไปสู่ภาวะความเบื่อหน่ายต่อการมีส่วนร่วม (Participation Fatigue) ได้

7.2.3 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในระดับปฏิบัติการ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของภาวะผู้นำแบบรากหญ้า (Grassroots Leadership) ในการพัฒนาชุมชน (Kretzmann & McKnight, 1993) ผู้นำที่เข้มแข็งสามารถระดมพล สร้างความตระหนัก และนำเสนอความต้องการของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ความสามารถในการประสานงานนี้ ทั้งภายในชุมชนและกับหน่วยงานภายนอกเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการแปลงความต้องการให้เป็นโครงการที่สำเร็จได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นย้ำว่าผู้นำที่มีทักษะการประสานงานจะช่วยให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ (ศุภวัชร มาศะวนิช, 2558) นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำในการสร้างความร่วมมือและการแก้ไขความขัดแย้ง ยังช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืนในชุมชน (Putnam, 1993)

7.2.4 ปัจจัยด้านกระบวนการและกลไก

ปัจจัยนี้มีความสำคัญต่อการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ช่องทางและวิธีการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและเข้าถึงง่ายย่อมส่งเสริมหลักการความครอบคลุม (Inclusiveness) ในการบริหารจัดการ (Michels, 2011) ในทางกลับกัน หากช่องทางมีจำกัดหรือซับซ้อน อาจทำให้การมีส่วนร่วมกระจุกตัวอยู่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นอกจากนี้ ความต่อเนื่องของกระบวนการยังเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากขาดความต่อเนื่อง อาจลดความผูกพันและแรงจูงใจของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว (Gaventa, 2005) สุดท้าย การสื่อสารระหว่างภาครัฐและประชาชนที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) คือหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ลดความเข้าใจผิด และสร้างความเชื่อมั่นอันเป็นรากฐานของการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

8.1 บทสรุป

การศึกษาพบว่าภาคส่วนต่าง ๆ มีบทบาทที่สนับสนุนการขับเคลื่อนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่เขตราชเทวี เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตราชเทวีมีหน้าที่หลักในการอำนวยความสะดวกและกำหนดกรอบการดำเนินงาน แต่ยังคงพบข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ ที่ทำให้การสนับสนุนบางด้านเป็นไปได้ยาก ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญ

ในการเป็นผู้ขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ โดยทำหน้าที่ประสานความต้องการของชุมชนกับหน่วยงานรัฐและส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในชุมชน ในส่วนของเครือข่ายภาคประชาชน มีบทบาทในการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความร่วมมือในพื้นที่

การดำเนินงานงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็งฯ ได้รับผลกระทบอย่างมากจากปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อความยืดหยุ่นในการใช้จ่ายงบประมาณและขอบเขตการตัดสินใจของชุมชน นอกจากนี้ ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการงบประมาณ ทัศนคติ และแรงจูงใจในการเข้าร่วม ก็เป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วม การเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลและทักษะให้ประชาชนจึงเป็นเรื่องจำเป็น ยิ่งไปกว่านั้น บทบาทการนำของผู้นำชุมชนในการระดมผู้คนและสร้างความร่วมมือภายในชุมชน รวมถึงวิธีการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูล ก็มีส่วนสำคัญในการทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป คือ การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในเขตราชเทวีแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับเปลี่ยนการบริหารภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในฐานะหุ้นส่วน อย่างไรก็ตาม การดำเนินการยังคงเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและกฎระเบียบที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาปรับปรุง เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างเต็มที่และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

8.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ ให้มีความยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจและการตอบสนองความต้องการของชุมชน
- 2) ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการสนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณ เพื่อให้แน่ใจว่าทรัพยากรและอำนาจจะถูกถ่ายโอนไปยังระดับฐานรากอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโปรแกรมการเรียนรู้หรือให้ข้อมูลที่เข้าใจง่ายเกี่ยวกับงบประมาณสาธารณะแก่ประชาชน เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะและความเชื่อมั่นในการเข้าร่วม แสดงความคิดเห็น และเสนอโครงการที่สามารถดำเนินการได้จริง
- 2) ควรจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะสำหรับผู้นำชุมชน โดยเน้นทักษะการประสานงาน การจัดการความเห็นที่แตกต่าง และการระดมผู้คนในชุมชน เพื่อให้ผู้นำสามารถเป็นผู้ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) เพิ่มความหลากหลายของวิธีการสื่อสารและช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงได้ง่ายและครอบคลุมทุกกลุ่มคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบระยะยาวของการจัดทำงานงบประมาณแบบมีส่วนร่วมต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาชุมชน

2) อาจมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบในพื้นที่เมืองอื่น ๆ ที่มีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เพื่อทำความเข้าใจถึงความหลากหลายของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

9. เอกสารอ้างอิง

- เขาวรินชัย เขาวรัตน์. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำรูปแบบงบประมาณแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในเทศบาลตำบลไชยวาน จังหวัดอุดรธานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2557). งบประมาณแบบมีส่วนร่วม: บทเรียนจากต่างประเทศและความท้าทายสำหรับประเทศไทย. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 20(1), 9–31.
- ปรีดา พูลสุข. (2560). *บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเมือง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- พรรณทิพย์ ชนะคช. (2561). *ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].
- วลัยพร ชินศรี. (2561). *การนำแนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่นไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- ศุภวัชร มาคะวนิช. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม* [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร. (2566). *โครงการชุมชนเข้มแข็งพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2568, จาก <https://www.bangkok.go.th/socialdevelopment>
- Cabannes, Y. (2004). Participatory budgeting: A significant contribution to participatory democracy. *Environment and Urbanization*, 16(1), 27–46.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213–235.
- Gaventa, J. (2005). Strengthening participatory approaches to local governance: Learning the lessons from abroad. *National Civic Review*, 93(4), 16–27.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.

- Kretzmann, J. P., & McKnight, J. L. (1993). *Building communities from the inside out: A path toward finding and mobilizing a community's assets*. Asset-Based Community Development Institute, Institute for Policy Research, Northwestern University.
- Michels, A. (2011). Innovations in democratic governance: How does citizen participation contribute to a better democracy? *International Review of Administrative Sciences*, 77(2), 275–293.
- Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector*. Addison-Wesley.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective: Theory and practice in developing countries. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133–145.
- Rondinelli, D. A., Nellis, J. R., & Cheema, G. S. (1983). *Decentralization in developing countries: A review of recent experience*. World Bank.
- Scott, W. R. (2014). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities* (4th ed.). Sage Publications.
- Shah, A. (Ed.). (2007). *Participatory budgeting*. The World Bank.
- Wampler, B. (2007). *Participatory budgeting in Brazil: Contestation, cooperation, and accountability*. Pennsylvania State University Press.